

به قلم خراسانی‌ها

بازخوانی صفحه‌ای از مقدمه شاهنامه ابومنصوری کهن‌ترین نثر زبان فارسی

و چیزها اندرین نامه بیابند که سهمگین نماید

حسن احمدی فردا شاهنامه فردوسی، چکیده‌ای است از ادبیات کهن ایران‌زمین که دوره‌ای طولانی، از عهد اساطیر تا پایان دولت ساسانی را شامل می‌شود. فردوسی در این اثر، اگرچه به همه این گستره وسیع نظر انداخته اما ظاهراً تنها منبعی که در اختیار داشته، کتابی بوده که ۲۰سال پیش از آغاز سرایش شاهنامه، حوالی سال‌های ۳۴۶ قمری نوشته شده بود؛ کتابی به نام «شاهنامه ابمنصوری».

ابومنصور محمد پسر عبدالرزاق پسر عبدالله پسر فرخ، حاکم ولایت توس در عهد «نوح بن نصر سامانی» بود که علاقه فراوانی به تاریخ پیشینیان داشت. اوبه پیشکارش، «ابومنصور المعمری» دست‌وراد تا جمعی را برای تدوین تاریخ گذشتگان گرد هم بیاورد. به همت المعمری و توسط چهار ادیب خراسانی و با کمک گرفتن از «خدای‌نامک»‌ها که نسخه‌های کتاب تاریخ در عهد ساسانی بودند، کتاب شاهنامه ابومنصوری نوشته شد؛ کتابی که البته در فراز و فرود تاریخ از بین رفت و نسخه‌ای از آن به جا نماند.

علامه محمد قزوینی در اواخر قاجار و اوایل دوره پهلوی می‌زیست. او شوق فراوانی به بازشناسی ادب فارسی داشت. علامه در سال‌های جوانی، به دعوت برادرش به لندن رفت تا کتابخانه بزرگ آن شهر را ببیند. بازدید او از کتابخانه لندن و نسخ فارسی موجود در آن، چنان آتشی به جان علامه انداخت که سی و چند سال در اروپا ماند و عمرش را بر سر شناسایی و تصحیح کتاب‌های ادب فارسی گذاشت.

علامه قزوینی در هنگام مطالعه نسخه‌ای از شاهنامه فردوسی، ظاهراً شاهنامه مصور بایسنخری، متوجه شد بخشی از آنچه به عنوان دیباچه در این نسخه آمده، مقدمه شاهنامه ابومنصوری است. به این ترتیب، به همت علامه قزوینی، بخش‌هایی از کهن‌ترین نثر زبان فارسی، دوباره به دست عشاق این زبان افتاد.

بخش‌هایی از این مقدمه را بخوانیم و ببینیم که زبان فارسی حتی در همان سال‌های میانی سده چهارم، از چه استحکام و زیبایی برخوردار بوده است؛ پس دستور (وزیر/ پیشکار) خویش، ابومنصور المعمری را بفرمود تا خداوندان کتب را از دهقانان و فرزانگان و جهان‌دیدگان از شهرها بیاورد. چاکر او ابومنصور المعمری، بفرمان او، نامه کرد و کس فرستاد به شهرهای خراسان؛ و هشیاران از آن‌جا بیاورد و از هر جانی؛ چون ماخ، پیر خراسانی از هری (هرات) و چون یزدان داد پسر شاپور از سیستان، چون ماهوی خورشید پسر بهرام از نِشابور و چون شادان پسر بُرزین از طوس. و هر چهارشان گرد کرد، و بنشانند به فراز آوردن این‌نامه‌های شاهان و کارنامه‌هاشان؛ و زندگانی هر یکی، از داد و بیداد و آشوب و جنگ و آیین؛ از کی (پادشاه) نخستین که اندر جهان او بود که آیین مردمی آورد و مردمان از جانوران پدید آورد تا یزدگرد شهریار که آخر ملوک عجم بود؛ اندر ماه محرم و سال بر سیصد و چهل و شش از هجرت بهترین عالم، محمد(ص).

و این را نام، شاهنامه نهادند تا خداوندان دانش اندرین نگاه کنند و فرهنگ شاهان و مهتران و فرزنانگان، و کاروساز پادشاهی و نهاد و رفتار ایشان، و آیین‌های نیکو و داد و داوری و رای، و راندن کار و سپاه آراستن و رزم کردن و شهر گشادن و کین خواستن و شبیخون کردن و آرم داشتن و خواستاری کردن، این همه را بدین‌نامه اندر بیابند. پس این‌نامه شاهان گرد آوردند و گزارش کردند؛ و اندرین چیزهاست که بگفتار مر خواننده را بزرگ آید؛ و بهر کسی دادند تا ازو فایده گیرند؛ و چیزها اندرین‌نامه بیابند که سهمگین نماید؛ و این نیکوست چون مغز او بدانی، و ترا درست گردد و دلپذیر آید؛ چون دستبرد (موفق شدن/ پیروزی) آرش؛ و چون همان سنگ کجا (که) آفریدون (فریدون) بیای بازداشت؛ و چون ماران که از دوش ضحاک برآمدند.

خبر

۸ شهرستان در آستانه افتتاح سینما

در قالب حمایت از تبدیل مجتمع‌های فرهنگی استان‌ها به سالن‌سینما در شهرهای بالای ۱۰۰هزار نفر فاقد سینمای فعال، کم‌برخوردار و مرزی، چراغ سینما در هشت شهرستان به‌زودی روشن خواهد شد. در قالب حمایت از تبدیل مجتمع‌های فرهنگی استان‌ها به سالن سینما در شهرهای بالای ۱۰۰هزار نفر فاقد سینما، کم‌برخوردار و مرزی، سینماها در هشت شهرستان شامل «سینما سوم شهریور» در شهر مرزی «بيله‌سوار» با ظرفیت ۳۴۰ صندلی، «سینما آزادگان» با ظرفیت ۳۳۰ صندلی در شهرستان «مشگین‌شهر» واقع در استان اردبیل، «سینما فانوس» با ظرفیت ۳۳۰ صندلی در شهر بندری «کنگان» در استان بوشهر، «سینما فرهنگ» با سه سالن و ظرفیت ۹۰۰ صندلی در «شهرستان خمینی‌شهر» استان اصفهان، «سینما مأوی» با ظرفیت ۱۹۰ صندلی در شهرستان مرزی «ماکو» در استان آذربایجان غربی، «سینما فقتان» با ظرفیت ۲۲۰ صندلی در «شهرستان خاش» واقع در استان سیستان و بلوچستان، «سینما سیمرغ» با ظرفیت ۲۵۶ صندلی در «شهرستان سی سخت» و «سینما هنر» با ظرفیت ۳۱۰ صندلی در «شهرستان یاسوج» استان کهگیلویه و بویراحمد در آستانه افتتاح قرار گرفتند و به‌زودی میزبان مخاطبان و علاقه‌مندان خواهند بود.

فرهنگ و هنر

درباره سریالی که از جنگ ۲روزه شروع و در جنگ رمضان پخش شد

قصه عشق به وطن در «بیگانگان»

لیلانوعی سریال «بیگانگان» به کارگردانی راما قویدل، تهیه‌کنندگی اکبر تحویلیان و نویسندگی علیرضا اسحاقی در فروردین ۱۴۰۵ و همزمان با نوروز از شبکه‌۴ روی آنتن رفت.

داستان سریال در سال ۱۳۹۶ رخ می‌دهد و ماجرای پزشک جوانی به نام دکتر الوند است که قصد ادامه تحصیل در آلمان را دارد، اما در مسیر خدمت، با پزشکان بدون مرز و همراهی با مدافعان حرم، وارد بحران‌های منطقه می‌شود. به این ترتیب قصه‌ای از اسارت، مقاومت و رهایی در دل گروه‌های تکفیری داعش روایت می‌شود. باز یگران این مجموعه عبارت‌اند از: محمد نادری، امیرحسین صدیق، محمدرضا هلال‌زاده، علیرضا مهران، هلن نقی‌لو، ارسلان قاسمی، مهران رجبی، مریم کاویانی، عبدالرضا نصاری و… «بیگانگان» در دل یک روایت ماجراجویانه و امنیتی، مخاطب را با این پرسش روبرو می‌کند که خاک و وطن چه جایگاهی در هویت فردی و جمعی دارد. براساس آمار منتشر شده از تلویزیون، سریال بیگانگان با بیش از ۲۰ میلیون بازدید در صدر پربیننده‌ترین سریال‌های نوروزی قرار گرفته است. به همین بهانه گفت‌وگویی با راما قویدل، کارگردان این سریال داشتیم که در ادامه می‌خوانید.

■سوزه این سریال چه جذباتی برای شما داشت که کارگردانی آن را قبول کردید؟

از آخرین سریالم حدود چهار سال می‌گذشت و در این

فاصله فقط نوشته بودم و مستندهای کوچک فرهنگی ساخته بودم؛ به ندرت هم فیلم‌نامه‌ای برایم فرستاده می‌شد که به لحاظ کیفی و موضوعی چنگی به دل نمی‌زد؛ راستش را بخواهید به دلایلی کمی هم دلگیر بودم و کنج عزلت مستندسازی را آرام‌تر می‌یافتم ولی دلم برای فیلم‌سازی و صحنه فیلم‌برداری خیلی تنگ شده بود؛ فیلم‌نامه «بیگانگان» که به دستم رسید و شروع به خواندنش کردم، خیلی از داستان و روندش خوشم آمد.

به نظرم بسیار خوب و حرفه‌ای نوشته شده و کاملاً مشخص بود که برای نوشتنش زحمت زیادی کشیده شده است؛ از طرفی باید از کنج عزلتم بیرون می‌آمدم و بازمی‌گشتم به فضایی که کمی قبل‌تر دل شکسته‌ام کرده بود؛ از آنجایی که تهیه‌کننده کار، اکبر تحویلیان بود و سال‌های سال با هم فیلم و سریال ساخته بودیم و در میان تهیه‌کنندگان بیشتر از همه با ایشان کار کرده بودم و کنار ایشان احساس آرامش داشتم، با خودم گفتم سریال خوبی خواهد شد و بسم‌الله گفتم.

«بیگانگان» سریالی است که فیلم‌برداری‌اش در جنگ ۱۲روزه شروع و هنگام جنگ رمضان پخش شد و در فاصله بین این دو جنگ مسیری آسان را طی نکردیم

■اتفاقاتی که در «بیگانگان» رخ می‌دهد بر اساس ماجراهای واقعی بوده‌است؟

تا جایی که من می‌دانم بر پایه برخی اتفاق‌های واقعی، روایت دراماتیک‌تری را روی کاغذ آورده‌اند و به دفعات بازنویسی کردند و به نسخه کنونی رسیدیم که خودش راهی بس طولانی و طاقت‌فرسا بوده است.

■آیا هنگام ساخت یا پخش با محدودیتی روبه‌رو نشدید؟

ما در میان محدودیت‌ها راهمان را پیدا و باز می‌کنیم؛ «بیگانگان» سریالی است که فیلم‌برداری‌اش در جنگ ۱۲روزه شروع و هنگام جنگ رمضان پخش شد. این سریال موضوعی نظامی، جنگی و امنیتی دارد؛ در فاصله بین این دو جنگ مسیری آسان را طی نکردیم؛ ولی دردش به دل خودمان است و سعی می‌کنم غرولند نکنم. در کل اشتغال به کار هنر مطلقاً آسان نیست و خودکرده را تدبیر نیست!

■با توجه به اینکه در چند سال اخیر، چندین سریال و فیلم با محوریت داعش ساخته شد، فکر می‌کنید چنین سوزهای باز هم برای مخاطب کشش دارد؟

داعش موضوع بسیار جذابی است و من درباره داعش فیلم

و سریال‌های خارجی زیادی دیده‌ام و هر بار برایم از پیش جالب‌تر بوده‌اند؛ در کارهای ایرانی فقط «به وقت شام» را دیده بودم که فیلم خوش ساختی بود؛ ولی با علاقه‌ای که به فیلم‌سازی ابراهیم حاتمی‌کیا دارم، راضی‌ام نکرد. به نظرم داعش موضوعی پیچیده‌تر و غریب‌تر از آن است که در فیلم‌ها و سریال‌ها به نظر می‌آید؛ سعی کردم در بیگانگان به این بخش مغفول مانده بیشتر بپردازم.

■شما در سریال‌هایتان اغلب از ترکیب بازیگران مطرح و نوظهور استفاده می‌کنید. این انتخاب‌ها چقدر در موفقیت سریال تأثیرگذار هستند؟

طبیعتاً اگر انتخاب‌ها درست انجام شده باشند، نتیجه خوبی در پی خواهند داشت؛ هر از گاهی در این زمینه اشتباهاتی هم مرتکب شده‌ام که امیدوارم از آن‌ها آموخته باشم و خطایی مکرر نکرده باشم. از اساس بسیار علاقه‌مند هستم که به بازیگران جدید فضا بدهم تا بتوانند تواناییشان را به رخ بکشند و بدل به ستاره‌های آینده بازیگری شوند.

چند باری هم در این راستا جواب‌های خوبی گرفتم. این موضوع لزوماً برایم به بازیگری محدود نمی‌شود؛ در مورد عوامل پشت دوربین هم چنین دیدگاهی دارم و در حد توان اندکم، کارگردانان، فیلم‌برداران، صدابرداران و چهره‌پردازانی به مجموعه سینما و تلویزیون افزوده‌ام که دیدن اسمشان در عنوان‌بندی‌ها برایم مایه مباهات است.

■با وجود حضور بازیگران پیشکسوت و کاربلد، در برخی از پلان‌ها بازی‌ها تصنعی است و مخاطب دلزده می‌شود. علت چه بود؟

طبیعتاً من احساس اینکه بازی در سریال تصنعی است نداشته‌ام و گرنه یا نما را تکرار می‌کردم یا راهی برای غیر تصنعی بودن می‌یافتم؛ ولی از آنجایی‌که در «بیگانگان» با پارامتر بسیار مهمی یعنی زبان عربی مواجه هستیم، با اعتماد و تکیه بر بازیگردان خوب و ناظر لهجه پروژه و اینکه خودم هم کمی عربی می‌دانم و پیش از این هم چند کار به زبان عربی ساخته‌ام، چنین دریافتی از بازی‌ها ندارم.

■یکی از نقاط قوت سریال، توجه به بعد اجتماعی و فرهنگی موضوعه با ترور یسم است. درباره این رویکرد توضیح دهید.

«بیگانگان» مفهوم میهن‌پرستی و عشق به وطن در مقابله با بیگانگان است؛ مرحوم پدرم می‌گفت کارگردان که کنار دوربین می‌ایستد، ایمانش روی نگاتیو درون کاست ثبت می‌شود؛ آن وقت‌ها مانیتور وجود نداشت و کارگردانان کنار دوربین می‌ایستادند و صحنه را از نزدیک‌ترین زاویه به دوربین می‌نگریستند و در دوران آنالوگ، نوار سلولوئید موضوعی ملموس‌تر بود. من هم از همان نسل هستم؛ نسل فیلم، نگاتیو، پزتیو، موویلا و دورانی که آدم‌ها عاشق کارشان بودند و با ایمان به کارشان ادامه می‌دادند. در «بیگانگان» هم گروه همدل و همراهی داشتم که با تمام وجود و ایمان پای کارشان ایستادند؛ طبیعتاً ایمانشان حالا روی فایل‌های تصویر نقش بسته است.

جواد افشار در گفت‌وگو با قدس از آخرین وضعیت پروژه‌ای بر زمین مانده می‌گوید

اراده‌ای برای ساخت سریال حضرت معصومه ^{علیها السلام} وجود ندارد

■ چرا ساخت سریال کلید نخورد؟

جواد افشار فیلم‌نامه سریال را به صورت مشترک با حمید رسول‌پور در سال ۹۹-۹۸ نوشت

که همان موقع هم تصویب شد و پس از بسته شدن قرارداد، کار وارد مرحله پیش‌تولید شد. به گفته این کارگردان تلویزیونی، قرار بود سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ سریال ساخته شود و با وجود اینکه در مقطع ۶ماهه‌ای وارد پیش‌تولید شدند ولی تهیه‌کننده وقت (آقای امینی) در آن دوره درگیر کارهای دیگری مثل دبیری جشنواره فیلم فجر و تهیه‌کنندگی موسیقی شد و این کار در اولویتش نبود که منجر به توقف پروژه شد. پس از اینکه سازمان از عوامل خواست کار را دنبال کنند، تهیه‌کننده (آقای مجتبی امینی) حضور نداشت و سازمان تصمیم گرفت با تهیه‌کننده جدیدی وارد گفت‌وگو شود که این روند همچنان ادامه دارد و به نتیجه‌ای نرسیده است.

افشار می‌گوید: با اینکه وقت زیادی را صرف جلسات بی‌دریی برای ساخت این فیلم‌نامه کردم ولی همچنان فقط وعده و وعید می‌شنوم. به هر حال تصمیم‌گیران نهایی، مدیران سازمان صدا و

سیما هستند که هنوز به قطعیت برای ساخت این سریال نرسیده‌اند.

من به عنوان نویسنده و کارگردان سریال حضرت معصومه(س) اراده‌ای جدی برای شروع این پروژه در صدا و سیما ندیدم.

به گفته افشار، منابع فیلم‌نامه بیش از ۱۸۰ کتاب تاریخی بوده و پشتوانه پژوهشی بیش از یک دهه دارد که بخشی توسط آقای رسول‌پور و بخشی از آن توسط خودش انجام شده است. ضمن اینکه فیلم‌نامه فقط معطوف به زندگی حضرت معصومه(س) نیست و شرایط حاکم بر مقطع تاریخی اواخر عمر امام موسی کاظم(ع) و هجرت امام رضا(ع) را نشان می‌دهد و حضرت معصومه(س) در آن مقطع تاریخی، شخصیت محوری داستان هستند.

کارگردان سریال «گاندو»، معطل ماندن این سریال را به دلیل محدودیت‌های بودجه‌ای ندانسته و معتقد است: آقایان جبلی (رئیس صدا و سیما) و نقویان (رئیس سیمافیلم) بسیار علاقه‌مند و پیگیر ساخت سریال حضرت معصومه(س) هستند ولی عده‌ای از افراد در سازمان، مانع ساخت این اثر می‌شوند. او که بر ساخت این پروژه اصرار دارد، این جدیت را ناشی از ارادت قلبی‌اش به حضرت معصومه(س) دانسته و می‌گوید: من سال‌ها روی این پروژه کار کردم و زحمت کشیدم. سعی کردم بسیاری از برنامه‌هایم را به لحاظ زمان‌بندی با آن تطبیق دهم و یا بسیاری از پروژه‌های جذاب و سنگین دیگر را به خاطر این پروژه رد کنم. ساخت سریال حضرت معصومه(س) علاقه جدی من است چون هم در نگارش فیلم‌نامه آن سهیم بودم و هم علاقه شخصی و قلبی به این بانوی بزرگوار دارم. ضمن اینکه به نظرم اولویت ساخت سریال حضرت معصومه(س) برای نسل امروز بسیار بیشتر از سایر شخصیت‌های تاریخ اسلام است. از صمیم دل و با جدیت، مُصر به ساخت این سریال هستم چون جزو علایق قلبی و حرفه‌ای من است و امیدوارم شرایط ساخت آن به زودی مهیا شود.